

«شهروند» بررسی می کند؛ آسیب‌های جسمی و روانی حوادث چهارشنبه‌سوری

از جرقه‌های شادی تا شعله‌های سوختگی

[مریم رضاخواه] جرقه‌های آتش در دل تاریکی می‌رقصند، صدای انفجار ترقه‌ها، در هوا می پیچد. در دل تاریکی، آتش‌ها می‌درخشند و خیابان‌ها پر از صدای شادمانی می شوند. اما در کنار این همه شادابی و نور، سایه تلخ و دردناکی، همیشه در آخرین چهارشنبه سال حضور دارد. آن لحظه‌ای که شادی به یکباره تبدیل به درد می‌شود، آن زمانی که در میان هیاهوی جشن، ناگهان صدای تریکدن یک ترقه یا شعله‌های آتش به کابوسی ترسناک و فراموش‌نشدنی بدل می‌شود.

سوختگی های چهارشنبه‌سوری، زخم‌های ساده ای نیستند، زخم های عمیقی هستندکه تا ابد ویک روز ماندگارند. زخم‌هایی که بدن را از هم می‌پاشند وروح را در هم می‌سایند. سوختگی‌هایی که گاه سال‌ها در بدن و ذهن باقی می‌مانند و اثری از آن شب شاد را به یادگاری تلخ تبدیل می‌کنند.

طبق آخرین گزارش EOC سازمان اورژانس کشور، آمار آسیب‌دیدگان در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال ۱۴۰۱ افزایش چشمگیری داشته است. از اول تا ۲۳ اسفند ۱۴۰۱، تعداد ۴۳۶۸ نفر بر اثر برخورد یا استفاده از مواد محترقه دچار آسیب‌هایی از جراحات‌های سطحی تا قطع عضو حتی فوت شدند، درحالی‌که در مدت مشابه سال ۱۴۰۲، این تعداد به ۶۱۶۵ نفر رسید.

آمار جان باختگان و مصدومان شدید نیز حاکی از افزایش نگرانی‌هاست. در سال ۱۹۱۰۴۱ نفر جان خود را دست دادند و ۲۲۹ نفر دچار قطع عضو شدند. در سال ۱۴۰۲، اگرچه تعداد جان‌باختگان با ۱۷ مورد فوئی کاهش یافت، اما شمار افراد دچار قطع عضو به ۳۰۵ نفر افزایش پیدا کرد.

چهارشنبه‌سوری باید شبی باشد برای شادمانی، برای جشن گرفتن زندگی و نوشدن، اما در سایه بی‌احتیاطی‌ها و هیجان‌های بی‌فکر، ممکن است این شب به یک تراژدی تبدیل شود. سوختگی‌ها، دردها و خون‌هایی که در این شب به زمین می‌ریزد، تنها به بدن آسیب نمی‌زنند، بلکه روح انسان را نشانه می‌گیرند. بسیاری از کسانی که در این شب دچار سوختگی شده‌اند، نه تنها با عوارض جسمی، بلکه با تاثیرات روانی عمیقی روبه‌رو می‌شوند که ممکن است تا آخر عمر با آنها بمانند. چه کسی فکر می‌کند که یک لحظه بی‌احتیاطی می‌تواند به فاجعه‌ای تبدیل شود؟ چه کسی می‌داند که یک ترقه بی‌پروا یا یک جهش نادرست از روی آتش ممکن است زندگی کسی را برای همیشه تغییر دهد؟

«شهروند» در گفت و گو با کارشناسان و قربانیان حوادث چهارشنبه‌سوری، آسیب‌های عمیق جسمی و روحی ناشی از جشن چهارشنبه‌سور آخر سال را بررسی می‌کند. یکی از مهم‌ترین نکات نگران‌کننده حوادث چهارشنبه‌سور آخر سال این است که ۴۷ درصد از مصدومان این مراسم را افراد زیر ۱۸ سال تشکیل می‌دهند؛ موضوعی که لزوم فرهنگ‌سازی، آگاهی‌بخشی و نظارت بیشتر را بیش از پیش برجسته می‌کند.

همچنین در سال‌های گذشته، آسیب به چشم و سوختگی، شایع‌ترین آسیب‌ها بوده است. بررسی علت حوادث سال گذشته، نیز نکات قابل‌تأملی را نشان می‌دهد؛ ۲۷ درصد مصدومان رهگذرانی بودند که ناخاسته در معرض انفجار مواد محترقه قرار گرفتند. درحالی‌که ۷۳ درصد دیگر از میان تولیدکنندگان و استفاده‌کنندگان این مواد بوده‌اند.

ترقه‌های غیر مجاز ممنوع

آتش‌نشانی در این شب به حالت آماده‌باش کامل درمی‌آید. علاوه بر این، تیم‌های سیار در مناطق مختلف مستقر می‌شوند تا در صورت بروز آتش‌سوزی به سرعت وارد عمل شوند. جلال ملکی، سخنگوی سازمان آتش‌نشانی برای جلوگیری از وقوع حوادث

چهارشنبه‌سور آخر سال در گفت و گو با «شهروند» پیشنهاداتی ارائه می‌دهد: «اول از همه، باید به مردم آگاهی‌های لازم داده شود که چهارشنبه‌سوری، اگرچه شب شاد و هیجان‌انگیزی است، می‌تواند خطرات زیادی داشته باشد. اولین نکته‌ای که باید به آن توجه کرد، عدم استفاده از آتش‌بازی‌ها و ترقه‌های غیرمجاز و خطرناک است. باید همیشه از وسایل استاندارد و ایمن استفاده شود و حتی المقدور در مکان‌هایی که تحت نظارت است، اقدام به آتش‌بازی‌کنند. در مکان‌های عمومی و خیابان‌ها، باید حصارکشی و کنترل‌های ایمنی صورت‌گیرد تا مردم از دسترسی به مکان‌های خطرناک جلوگیری‌کنند. همچنین، در صورتی‌که افراد قصد استفاده‌از ترقه‌ها دارند، باید از ایمنی محل اطمینان حاصل‌کنند و هیچ‌گاه در نزدیکی مواد قابل‌اشتعال این کار را انجام ندهند.»

او به والدین توصیه می‌کند تا از بروز حوادث برای کودکانشان جلوگیری‌کنند: «مهم‌ترین توصیه این است که والدین همیشه مراقب کودکان خود باشند و هرگز آنها را در محل‌های خطرناک و بدون نظارت رها نکنند. بهتر است که به هیچ‌عنوان کودکان اجازه نداشته باشند که خود به تنهایی با آتش‌بازی‌ها و ترقه‌ها بازی‌کنند. والدین باید از ایمنی محل و وسایل اطمینان حاصل‌کنند و کودکان را از نزدیک‌ترین فاصله از آتش دور نگه‌دارند. همچنین، مهم است که قبل از شب چهارشنبه‌سوری، والدین به کودکان خود در مورد خطرات آتش‌بازی‌ها و روش‌های ایمن بازی‌کردن با آنها آموزش‌دهند. مسئولان نیز باید در شب چهارشنبه‌سوری تدابیر ویژه‌ای برای ایمنی مردم اتخاذ‌کنند. از جمله ایجاد نقاط مشخص برای آتش‌بازی، استقرار تیم‌های امدادی در محل‌های شلوغ و کنترل دقیق بر وسایل آتش‌بازی‌باید در نظر گرفته‌شود. همچنین، اطلاع‌رسانی گسترده از طریق رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در خصوص خطرات آتش‌بازی و راه‌های پیشگیری از حوادث نیز اهمیت زیادی دارد. با همکاری میان مردم و مسئولان، می‌توان این شب را به‌شبی ایمن و خوشحال‌کننده تبدیل‌کرد.»

از سوختگی در آتش تا مشکلات روانی

حسین رجبی، جراح پلاستیک، ترمیمی و سوختگی، انواع سوختگی‌های شایع در شب چهارشنبه‌سوری نام می‌برد: «در چهارشنبه‌سوری، سوختگی‌ها به دلیل استفاده از ترقه‌ها، آتش‌بازی‌ها و حتی شعله‌های آتش در جشن‌ها بسیار شایع است. معمولاً سوختگی‌های درجه یک، که شامل قرمزی و التهاب پوست می‌شود، در میان افراد زیاد است. اما در برخی موارد که آسیب‌های بیشتری به پوست وارد می‌شود، سوختگی‌های درجه دو و سه نیز مشاهده می‌شود. سوختگی‌های درجه دو به دلیل تشکیل تاول‌های بزرگ و دردناک به‌وجود می‌آیند که ممکن است نیاز به درمان‌های ویژه داشته باشند. سوختگی‌های درجه سه، که بسیار شدیدتر هستند، به دلیل آسیب به تمام لایه‌های پوست و بافت‌های زیرین می‌توانند سبب از دست دادن عملکرد پوست، ایجاد جای زخم‌های عمیق و نیاز به جراحی پیوندپوست شوند.

او از عواقب جسمی و روحی این سوختگی‌ها می‌گوید: «سوختگی‌ها نه تنها آسیب‌های جسمی به‌وجود می‌آورند، بلکه اثرات روانی و روحی طولانی‌مدتی نیز دارند. در صورتی‌که سوختگی شدید باشد، فرد به مدت طولانی تحت درمان‌های پزشکی قرار می‌گیرد. این موضوع می‌تواند در روحیه فرد اثر منفی بگذارد. همچنین، درد شدید ناشی از سوختگی، عوارض جانبی مانند استرس، اضطراب و افسردگی را نیز به دنبال دارد. در موارد شدید، احتمال دارد فرد برای مدت‌ها دچار محدودیت حرکتی شود و در برخی موارد جای‌زخم‌ها می‌تواند تا آخر عمر باقی‌بماند.»

رجبی تأکید می‌کند که سوختگی در کودکان به دلیل حساسیت پوست آنها، شدیدتر و دردناک‌تر خواهد بود. «از سوی دیگر، سوختگی‌های شدید در کودکان می‌تواند موجب ایجاد مشکلات روانی مانند ترس از آتش و استرس‌های بعدی شود که این مسائل می‌توانند سال‌ها ادامه‌پیداکنند.»

سوختگی‌ها نه تنها آسیب‌های جسمی به‌وجود می‌آورند، بلکه اثرات روانی و روحی طولانی‌مدتی نیز دارند. در صورتی‌که سوختگی‌های درجه دو و سه نیز به‌وجود می‌آورند، بلکه اثرات روانی و روحی طولانی‌مدتی نیز دارند. در صورتی‌که سوختگی‌های درجه دو و سه نیز به‌وجود می‌آورند، بلکه اثرات روانی و روحی طولانی‌مدتی نیز دارند. در صورتی‌که سوختگی‌های درجه دو و سه نیز به‌وجود می‌آورند، بلکه اثرات روانی و روحی طولانی‌مدتی نیز دارند.

سال دوازدهم | شماره ۳۳۱۱

این متخصص از اقداماتی می‌گوید که افراد دچار سوختگی، باید انجام دهند: «در صورت سوختگی شدید، بهترین کار این است که بلافاصله فرد را از محل حادثه دور کرده و او را به بیمارستان منتقل کنید. در صورتی‌که سوختگی در ناحیه صورت، دست‌ها یا نواحی حساس بدن است، باید درمان‌های فوری مثل شست‌وشوی با آب سرد و پوشاندن منطقه با گاز استریل انجام‌شود. برای سوختگی‌های شدیدتر، پیوند پوست و درمان‌های پیشرفته‌تر ضروری است. هرچه سریع‌تر اقدام‌شود، احتمال درمان موفق بیشتر خواهد بود.»

شروع آموزش و فرهنگ‌سازی از سنین پایین

اکنون این سوال مطرح است که چرا برخی از افراد با وجود هشدارها، باز هم از مواد محترقه خطرناک استفاده می‌کنند؟ مصطفی‌آب‌روشن، پژوهشگر اجتماعی، در پاسخ به این سوال می‌گوید: «بخشی از این مسئله به فرهنگ و هیجان‌طلبی جوانان مربوط می‌شود. برخی افراد به دنبال تجربه‌های جدید و پرخطر هستند و خطرات را دست‌کم می‌گیرند. آموزش و فرهنگ‌سازی باید از سنین پایین شروع‌شود.»

او به راهکارهای فرهنگی برای کاهش حوادث اشاره می‌کند: «برگزاری برنامه‌های جایگزین مانند جشن‌های عمومی با نظارت مسئولان، استفاده از رسانه‌ها برای آموزش و تشویق خانواده‌ها به مشارکت در این برنامه‌ها می‌تواند مؤثر باشد.»

اما دلیل اینکه نوجوانان بیشتر در معرض خطر هستند، چیست؟ مهرداد امیری، روانشناس معتقد است که نوجوانان به دلیل ویژگی‌های روانی این دوره، مانند هیجان‌طلبی و تمایل به تجربه‌های جدید، بیشتر در معرض خطر قرار دارند. همچنین، فشار همسالان و تمایل به نشان دادن شجاعت می‌تواند آن‌ها را به سمت رفتارهای پرخطر سوق دهد. این روانشناس در رابطه با اینکه چگونه می‌توان نوجوانان را نسبت به خطرات آگاه کرد، می‌گوید: «آموزش باید به شیوه‌ای جذاب و متناسب با روحیات نوجوانان ارائه‌شود. استفاده از شبکه‌های اجتماعی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی و مشارکت دادن نوجوانان در برنامه‌های جایگزین می‌تواند مؤثر باشد.»

چهارشنبه‌سوری از نگاه یک سازنده مواد محترقه

در دل این شب شاد، افرادی هستند که به‌طور غیرقانونی و بی‌دقتی، اقدام به ساخت مواد محترقه می‌کنند. آنها می‌دانند که این مواد می‌توانند جان و مال انسان‌ها را تهدید‌کنند، اما به دلایل مختلف همچنان به این کار ادامه می‌دهند. یکی از این افراد، ساسان نام‌دار مردی که حالا ۴۳ سال دارد و در گذشته به مدت چند سال مواد محترقه می‌ساخت. او به «شهروند» می‌گوید که در ابتدا تنها به چشم یک راه برای کسب درآمد به این کار نگاه می‌کرده، اما با گذشت زمان و دیدن آسیب‌های ناشی از استفاده این مواد، احساس پشیمانی عمیقی در دلش شکل گرفته است. «هر بار که حادثه‌ای رخ می‌دهد و کسی به دلیل استفاده از مواد آتش‌بازی دچار سوختگی یا آسیب می‌شود، احساس می‌کنم که من نیز در بخشی از این فاجعه سهیم هستم.» او از خاطرات تلخی می‌گوید که هر ساله بر اثر اشتباهات خود و دیگران در ساخت مواد آتش‌بازی رقم می‌خورد؛ سوختگی‌هایی که گاهی به قطع عضو و آسیب‌های دائمی منتهی می‌شود و جراحات‌های جسمی و روحی شدیدی بر جای می‌گذارد. «خیلی‌ها فقط به دنبال هیجان و تفریح هستند، اما آنها نمی‌دانند که یک لحظه بی‌احتیاطی می‌تواند تمام زندگی‌شان را تغییر دهد. این مواد می‌توانند به راحتی چشم‌ها را نابینا‌کنند، دست‌ها و پاها را بسوزانند، یا حتی در موارد شدیدتر، باعث مرگ شوند.» ساسان که بارها شاهد چنین صحنه‌هایی بوده، در حالی‌که از درد این تجربیات صحبت می‌کند، تأکید می‌کند که این کار نه تنها به خود افراد آسیب می‌زند بلکه آسیب‌های اجتماعی و روانی به دنبال دارد.

در صدایش عمق پشیمانی را می‌شود شنید: «دیدن چهره‌هایی که بعد از سوختگی‌ها به درد می‌افتند و زندگی‌شان تغییر می‌کند، باعث شده که هر سال با عذاب وجدان بیشتری به کارم ادامه دهم. کاش راه‌حل‌هایی جدی‌تر برای مقابله با این مشکل وجود داشت.»

این مرد همچنین معتقد است که برای کاهش آسیب‌ها و پیشگیری از حوادث این چنینی، باید آگاهی مردم افزایش‌یابد و نظارت‌های بیشتری بر ساخت و فروش مواد محترقه اعمال‌شود. «با اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی، می‌توان به مردم نشان داد که یک لحظه بی‌احتیاطی تاچه حد می‌تواند فاجعه‌ساز باشد. برای همه ما بهتر است که ایمنی را در اولویت قرار دهیم و به جای خطر، به دنبال شادی واقعی باشیم.»

ترسیم تصویری عمیق از یک فاجعه

گفت‌وگوی «شهروند» با یک قربانی حادثه چهارشنبه‌سوری که دچار قطع عضو شده است، می‌تواند تصویری عمیق و احساسی از درد ورنجی که این حوادث به همراه می‌آورند، ترسیم‌کند. این گفت‌وگو نه تنها برای آگاهی‌بخشی، بلکه برای یادآوری این است که هر لحظه غفلت می‌تواند زندگی‌ای را برای همیشه تغییر دهد. بهزاد، پسری ۱۹ ساله از اصفهان، در یک حادثه چهارشنبه‌سوری، دست‌چپ خود را از دست داده است.

چه اتفاقی افتاد؟

نزدیک چهارشنبه‌سوری بود. حدود ۳ سال پیش. با دوستانم مواد محترقه و ترقه‌های مختلفی تهیه کرده بودیم. هر سال همین‌کار را می‌کردیم. من هم در دست یک ترقه بزرگ داشتم که فکر می‌کردم خیلی هیجان‌انگیز باشد. وقتی آن را روشن کردم، فکر نمی‌کردم خطری داشته باشد. اما ناگهان ترقه در دستم منفجر شد. همه چیز خیلی سریع اتفاق افتاد. درد شدیدی احساس کردم. دوستانم سریع مرا به بیمارستان رساندند، اما دیگر خیلی دیر بود. دستم به شدت آسیب‌دیده بود و دکترها گفتند باید قطع‌شود.

چه احساسی داشتی وقتی فهمیدی دستت را از دست داده‌ای؟

نمی‌توانم آن لحظه را توصیف‌کنم. احساس می‌کردم دنیا به پایان رسیده است. همه آرزوها و رویاهایم در یک لحظه نابود شدند. من چپ‌دست بودم و همه کارهایم را با آن دست انجام می‌دادم. حالا دیگر نمی‌توانم ساده‌ترین کارها را به تنهایی انجام دهم. احساس ناتوانی شدیدی دارم.

با این شرایط کنار آمدی؟

کنار آمدن با این شرایط خیلی سخت است. خانواده‌ام خیلی حمایت‌کردند، اما هنوز هم بعضی شب‌ها از خواب بیدار می‌شوم و فکر می‌کنم کاش آن شب اتفاقی نمی‌افتاد. روان‌درمانی و حمایت دوستانم کمک زیادی به من کرد، اما هنوز از نظر روحی مشکل دارم.

چه پیامی برای کسانی داری که از مواد محترقه استفاده می‌کنند؟

فقط می‌خواهم بگویم که یک لحظه غفلت می‌تواند زندگی‌تان را برای همیشه تغییر دهد. من فکر می‌کردم این اتفاق برای دیگران می‌افتد، نه برای من. اما حالا هر روز با عواقب آن زندگی می‌کنم. به خودتان و خانواده‌تان فکر کنید. هیچ شادی و هیجانی ارزش از دست دادن یک عضو یا حتی جان را ندارد.

اگر می‌توانستی به گذشته برگردی، چه کار متفاوتی انجام می‌دادی؟

هیچ‌وقت سراغ آن ترقه‌ها نمی‌رفتم. حتی اگر دوستانم اصرار می‌کردند، مقاومت می‌کردم. حالا می‌فهمم که چقدر بی‌احتیاط بودم. اگر می‌توانستم به گذشته برگردم، به جای استفاده از مواد خطرناک، در یک جشن ایمن و تحت نظارت شرکت می‌کردم.

^[1] سوختگی های چهارشنبه‌سوری، زخم‌های ساده ای نیستند، زخم های عمیقی هستندکه تا ابد ویک روز ماندگارند